

նաւոր և լաւագոյն եղանակներէ հետ և
կը ցոյց տան գանազան ուսման օժանդակ
կող պարագաների գործադրութիւնը: Ժո-
ղով կայանալուց առաջ պ. Բարսեղա-
բեանցը կը կազմէ թիֆլիսում մի կարգա-
գրող մասնագիտով՝ հոգալու ընդհանուր
ժողովի բոլոր հարկաւորութիւնները (աշու-
կերտներ, պարագանց տեղ, օժանդակող
միջոցներ և գանազան գործիքներ, գանա-
զան հիմնարկութիւններ—գեղանոցի, աշ-
խատանքի, փոխառու-խնայողա-
կան ընկերութեան վարչութիւններէ հետ
յարաբերութիւն մասնաւոր և այլն): Մենք
կաշխատենք ծանօթացնել ընթերցողնե-
րին վերոյիշեալ ծրագրի ամբողջութեան
հետ և մտադիր ենք մինչև ժողով կայա-
նալը ծրագրի խնդիրները լրագրի միջոցով
մեր միջոցներէ չափ փիճաբանութեան նիւթ
գործենու. առ այժմ մաղթելով ապագայ
ուսուցչական ժողովին անողութիւն, և
ցանկանալով գորա աշխատողներին համբե-
րութիւն գանազան խոչընդոտներէ դէմ,
մենք միանգամայն ձայնակից ենք «Մշակի»
անցեալ համարներէ մէկի մէջ առաջար-
կված կարծիքին, թէ լաւ կը լինէր, որ այդ
ժողովին մասնակցէին մեր պարսկահայ և
առնակահայ եղբայրները Այս խնդրի վրա
վաղօրօք պէտք է հոգան պարսկահայ ու-
սումնասիրների վարչութիւնները և հաճ-
կաստանի Միացեալ Ընկերութիւնը և իր
ժամանակին պէտք է ուղարկեն թիֆլիս
մի քանի ներկայացուցիչներ, որոնք նոյնպէս
կարողանային տանել իրանց հետ թաւրմ
պաշար առողջ մանչեւ և անկախ Ժա-
նաւոր և Կոնստանտնուպոլիսէն և իր
ներքեւում, և թիֆլիսը, որ պատիւ պիտի
համարի առաջին անգամ այդ տեսակ ժո-
ղով տեսնելու, չը պէտք է իր ընդունելու-
թիւնը եզրագրական մտածանքի կերպա-
րանքով կատարէ:

Կ. Կ.

ՆԱՍՏԱԿ ԽՄԲԱԿՐԻՆ

Արաթիւման, 25 յուլիսի

Այսօր ձեռքս ընկաւ «Մեղուի» մի համար
(№ 135) որի մէջ կարդում եմ կարագեալ Մա-
տինեանցի յօդուածը: Զարմանալի բան. այն
մարդը, որին ամենից լաւ յայտնի է, թէ որպի-
սի մեքենայութիւններ գործ դրվեցան, թէ ինչ-

մէջ, որ հանգուցեալ լորեն կերել թէ կը փա-
փաքի եղբոր տեսնել ի փոքր Ասիայ:

Վերոյիշեալ նկատողութեամբ փափաքեցաք
ուրեմն տեսնել մի ընկերութիւն որ այս արուես-
տավարժութեան վերայ դարձնէ նախ իւր ճիգե-
րը: Եթէ, մտածեցինք, այդ ընկերութիւնը կըր-
թական նպատակաւ հաստատուած է, առ եւս մի
կրթութիւն տալ և ուղղել և յառաջագոյնը, վասն
զի սոս և այլ ի խնդիր է, ինչպէս այս օրերս
նորոգութիւն եղաւ ասեր:

Հայաստանի տնտեսական բարեօրոյնան անհրա-
ժեշտ լինին տակաւին ոչ ոք ուրացաւ, նոյն
իսկ Միացեալ ընկերութեանց երեսփոխանական
ժողովին ամենէն աւելի պահպանողական ան-
գամները: Միայն թէ տանք այդ բարեօրոյնան
ուսման և գիտութեանց դարգացմանը կը կար-
ծեն ձեռք բերել: «Եւ դարձեալ, կասեն, թիւ
հարկ կար այդ առաջարկութիւնը մեր ընկերու-
թեան բերել, մինչդեռ նորա նպատակն որոշ և
սահմանափակ է: Ինչպէս կարէ նա փոխել
իւր նպատակն առանց իւր գործիքներն վտան-
գելու»:

Այսքան տարիներէ ի վեր չբառամուտիւններն
մեր գլխաւոր գրադմուտներէն մին է: Երբ կը
տեսնենք որ մեր սոսկ իբրեւ բարեօրոյնան
առաջարկածն տակաւին փոփոխուին կը թարգ-

պէս Ամատունի արգելեց զերառանքներն մա-
նակել Աստղիկի ներկայացմանը, որի պատճա-
ռով Աստղիկը ստիպված էր մնալ թիֆլիսում
ամբողջ աւելի և նորից պարտքերի վրա պարտքե-
րաւարտել, մինչև որ ես Ազատիւնից թիֆլիս
գամ և իմ ու սիրողներն մասնակցութեամբ ներ-
կայացում տայ (յայտնի է, որ գերատնտեսի
պատճառով Աստղիկը չը կարողացաւ մի ամբողջ
պիեսա տալ, այլ ստիպված երաժշտական մի
երկնայ տուեց, երկու ջոկ ջոկ պիեսաների մի
մի գործողութեանց հետ) հէնց այդ մարդը, պ.
Մատինեանցը, որ առաջինը խնդրէր միս գե-
րատնտեսին հաղորդողը Ամատունի կամը և
ինձ ասում էր ամեն հանդիպելիս. «Այս անիւտը,
էլի չեղաւ, ներկայացումը գլուխ բերել, դու ան-
պատճառ փող կը լինիս ստացած, Մաթթա, դուն
մի 100 ռուբլ և ճանապարհի ծախս»:

Արդէս զի իմ ասածները չեղարկուեց, ես այս-
տեղ փաստեր և իրողութիւններ կը բերեմ, որից
յետոյ ընթերցողը պարզ կարող է անել իր եզ-
րակացութիւնը, թէ Մատինեանցի գրուածքից
որ աստիճանի աղետութիւն է փչում: Աստղիկը
խնդրէ է Ազատեանին, Մատինեանին, Տէր-Կա-
թեանցին, Ազատեանին, Մատինեանին և Վա-
րդանին: Սրանք երբ մերմել են, յայտնելով
պատճառները, Աստղիկը միս գերատնտեսի
էլ չէ դիմել և սա ի հարկէ պարզ է. որովհետեւ
միսանքից էլ բացասական պատասխան պիտի
ստանար: Բայց չարունակեմ իմ և Հովհաննիս-
տէ մի քանի ուրիշ պարունների մօտ Մատինեա-
նի պնդում էր հաւատարմութիւն թէ իշխանը
ասել է զմէկ և անցին. որ գերատնտեսի ե-
րբ չը մասնակցէին Աստղիկի ներկա-
յացմանը, հակառակ դիպում Ժա-
նաւոր և Կոնստանտնուպոլիսէն ներքեւ
իմ մարտը չեն լինի, ուստի և գերատնտե-
սները ստիպված էին չը մասնակցել: Ազատեա-
նը ինձ մօտ ասաց Մատինեանցին. «Իշխանը
հրամայել է, որ չը մասնակցեմ Աստղիկի ներ-
կայացմանը, եթէ ոչ մեծ սիրով կը ցանկայի
մասնակցել»:

Աստղիկի ներկայացումից յետոյ վարդանին,
Տէր-Կաթեանցը և Ազատեանցը իրանք խոտու-
կանցին, երբ ես նրանց յանդիմանում էի. «Եթէ
ինչու չը մասնակցեցին, որ թէ Աստղիկը չառ-
խնդրէ է, բայց չեն կարողացել մասնակցել
պատճառ, Ամատունի արգելել է: Իմ հետաքր-
քութիւններ թէ իշխանը անձամբ է նրանց ասել,
պատասխան ասացայ Ազատեանցից և վարդու-

մանն, կը կասկածիմ որ մի գուցէ մի մասնա-
ւոր գիտաւորութիւն լինի մեր կարծիքն ինդա-
թիւրեւոյ:

Ինչու Միացեալ ընկերութիւնը ընտրեցինք
և ոչ մի ուրիշ մարմին, որ ընդունի այս բարե-
փոխեալ ուղղութիւնը, իւր լաւագոյնը ազգին
օգտին համար:

Երբ ընկերութիւններն՝ զատ զատ հիմնուած
ժամանակներն՝ Հայաստանի մանկուսն մտաւորա-
կան դարգացումն ունենին իւրեանց միակ նպա-
տակ: Այդ ուղղութեան ոչ ոք մի գիտողութիւն
կարող էր անել, վասն զի սրբա երբեք եւ զըր-
րոցական եւ անդուն երիտասարդներէ հիմնուած
լինելով բնականապէս ուրիշ լաւագոյն մի բան
չէին կարող մտածել հայրենեաց օգտին համար:
Բայց նուիրատուաց շատերուն խորհրդով և
ոմանց ճշմարտին կը միացան, կամ աւելի
ճիշդ խօսելով հայտնութիւնն կատարեցաւ, հա-
զամանքներն նոյնն չը մնացին: Այդ մեծ
ընկերութիւնն ժողովրդեան ուղղութիւնն
սկսաւ գրաւել, նորա հաստատութիւնն աւելի
արմատացաւ, վարին աւելցաւ, յայտնութիւնն
երաշխարհի թուեցաւ, վերջապէս փոխանակ
մի մասնաւոր հիմնարկութիւն լինելու, և
դառնա կատարելապէս ընդհանուր ազ-
գիւն ընկերութիւնն, ամեն աստիճանի և

հոգ որ Մատինեանցն է նրանց հաղորդել: Կա-
րագեալ Մատինեանցը երևում է, որ յուշարարի
պաշտօնը վատ չէ հասկացել: Այս այնպիսի
փաստեր են, որ թիֆլիսի թատրոնով հետաքրք-
ւող ողջ հասարակութիւնը դիմէ: Ես ինքս ան-
ձամբ գնացի Ամատունից խնդրեցի Պալմի թատ-
րոնը: Կուցէ ասող լինի ինչու էր Պալմի
թատրոնը Ամատունից խնդրում. — որովհետեւ
Պալմի ինձ ասաց, որ հայոց ներկայացումների
համար մինչև իշխան Ամատունից պաշտօնապէս
իրաւունք չը տրուի, չեմ կարող ոչ ոքի տալ:
Ինձ մերմել, երբ իմացաւ որ Աստղիկի համար
եմ ուղղում և աւելացրեց. «Ինչու է ուղղում ան-
պատճառ ներկայացում տայ, աւելի լաւ չէ 300
րուբլի եւս տալիս առնէ և գնայ առանց ներ-
կայացում տալու»: Մի ուրիշ օր էլ իշխան Ա-
մատունին ինձ պատահելով Ա. Մատինեանցի
և Ազատեանցի հետ, այսպէս խօսեց. «Մաթթա-
դեանցը ինձանից ներկայացած կը լինի, որ թատ-
րոնը չը տուեցին: Իմ պատասխանը եղաւ, «այդ-
պիսի գործակալ լսանքի համար չեմ ներկայաց-
նուցի: Բնականաբար, որ «կամակար կնոջ սան-
ձահարման» էր, Աստղիկը նոր գեր չը սովորեց
և այս պատճառով որդէս թէ չը խաղացվեց
այս պիեսան: Այ. նախ որ այդ պիեսան փոխ-
վեց Ամատունի կարգադրութեամբ, որովհետեւ
աղայց գերերի յարմար գերատնտեսն չունէին
(այն ժամանակ Ազատեան բեմից գուրու էր) և
պիեսայի անսամբը չառ թույլ էր, իսկ երկրորդ
էն օրը գերը Միւրախուչին էր ստան և ոչ Աստ-
ղիկին, և որի սովորելը կամ չը սովորելը պիե-
սայի փոփոխելու պատճառ երբեք եղած չէր:
Ինչպէս որ գիտեմ, Միւրախուչը և Աստղիկը--
Մատինեանցի տակով, միասին չը կոմպոզի-
մանակցել երկրորդական գերեր կատարող դե-
րատնտեսի բնեմքիսին, ուրեմն ինչու էր պատ-
ճառը, որ Միւրախուչինը մասնակցեցին, Աստղի-
կինը ոչ: Պէտք է նկատած, անցեալ տարի ինքն
Իշխան Ամատունին էր արգելել Միւրախուչին
և Աստղիկին, որ չը մասնակցեն երկ. գեր կատա-
րող գերատնտեսի բնեմքիսին: Թող ինքը իշ-
խանը խօսէ այդ մասին որ երկր մի որսւ տե-
սակեալ կունենար այդ բանում, մինչև անգամ
պատիւրել էր, որ մինչև սեպտեմբեր ամիսը
բոլորովին բեմ չը դուրս գան: Վերջապէս միթէ
կոմիտայի այդ արարքները նոր բաներ են, մի-
թէ անցեալ թատրոնի առաջին տարին Տէր
Կաթեանցին չարգելեց խաղալ Արթ. Թատրո-
նում սիրողների ներկայացմանը (այդ ժամանակ
Տէր Կաթեանցը դեռ մշտական խմբում չէր,
այդպէս կարողացան անել, այժմ երբ մշտական
խմբում է և ուրեմն Ամատունից կախումն
ունի, իմացեք թէ ինչպէս կարող են անել) և
ներկայացման երկնայ յանկարծ անհետացին:
Ինչ և իցէ. եթէ գտնէ մի կէտ լինել Տիշը Մա-
տինեանցի յօդուածում, եւ ոչինչ չէի գրել, բայց
քանի որ լրագրութեամբ այդպիսի անորէն անար-
դարութիւններ են երևում, այս գիպուածում
լուր չը կարծեմ թէ աղետութիւն համարվի:
Ատեփան Մաթթադեան

ամեն երկրի հայուն ընկերութիւնն: Աս թէ պէտ
իւրեան նպատակ դրած էր Հայաստանի և Կիլի-
կիոյ մէջ ուսմանց ծաւալումն, սակայն ինչպէս
կարող էր մնալ մի սահմանափակ շրջանի մէջ և
չը ծառայել հայ ժողովրդեան աւելի կենսական
և աւելի ստիպողական պահանջներուն:

Միացեալ ընկերութիւնը ամբողջ մի տարի
կատարելապէս հետեւեցան իւրեանց նախորդե-
րուն շաղկիւն: Մէկ տարւան մէջ այս ընկերու-
թիւնը գգաւի մի արդիւնք սպասել անհրաժեշտ
էր, նա մասնաւորօր կը վերացական մի արդիւնք
գտնարին է ստուգել: Սակայն միութեանէն վեց
ամիս վերջն, ընկերութեան հասցիներն սկսան
առկառաւար: Այն տեսնել ընկերութիւնն պիտի
պարտաւորէր իւր գործառնութեան շրջանն սեղ-
մը, եթէ նախկին երեք ընկերութեանց իմացած
ստակն չունենար իւր ծախուց գէմ դնելու հա-
մար և այսպէսով ապրել նոյն փաղով մինչև այս
օրերս:

Ինչ էր սրա պատճառն: Պատասխան եւս-
ղին չիցում, թէ հասարակութեան անտարբերու-
թիւն: Մէկ տեսաք թէ նուէրներն սկսել էին
պակասել, և մտածեցինք թէ ժողովուրդն, որու
բնական ազդումն շատ անգամ առաւել ուղիղ է
քան ամեն իւրին մտածութիւն, սկսել էր ար-
դեօք գգալ թէ ուսմանքէ աւելի դրական մի

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԻՐ

«Киевлянинъ» լրագիրը պատմում է հետեւե-
անցը, որ պատահեց Մոսկվայում: Բայանի
է որ Մոսկվայում այժմ վերաբնակ են հրեա-
ների իրաւունքը մարգարադրում բնակվելու:
Այդ պատճառով Մոսկվայի բոլոր հրեաները
սկսեցին այլ և այլ անցաթղթեր ձեռք բերել:
Մի հրեայ աղջիկ, որ ներգաղութին (տնեթ-
րաֆիա) է սովորում, գիտեալով որ ստիպված
կը լինի թողնել Մոսկվա, ստիպվեցաւ հաս-
րակաց տների կանանց տոմսակ ձեռք բերել և
միս կանանց հետ միասին ներկայանալ քաղա-
քային բժշկի քննութեանը: Որքան դարմանած
էր բժիշկը, երբ օրիորդին քննելուց յետոյ, նա
մոզվեց որ դա բոլորովին չէր պատկանում այդ
դատարարի կանանց և ստիպված էր զլմել այդ
միջոցին, միմիայն, որովհետեւ հրեան է և ուրիշ
կերպ նրան չէին թույլ տայ Մոսկվայում ապրե-
լու և իր ուսումը շարունակելու: Լրագիրը հարց-
նում է. արդեօք այդ տեսակ իրողութիւններ
չեն ապացուցանում անհրաժեշտութիւնը վերջա-
պէս թույլ տալու հրեաներին, միւս հպատակների
նման ազատ ապրելու պետութեան ամեն տեղի:
Բուժ. ջը պէտք է մոռանալ որ «Киевлянинъ»
յետադէմ լրագիրների թւին է պատկանում, բայց
նա էլ չը կարողացաւ իր ձայնը չը բարձրացնել
հրեաների իրաւունքի համար:

Գլխի 28-ին թիֆլիսի Բաղադրանայի մօտ
դռնված մի տան մէջ, ժամը 8 տուստեան կը-
րակ յայտնվեցաւ: Տան մէջ գտնվում էր մի
դղատուն: Եւստով բոցըրը պտտեցին ամբողջ
տունը և վտանգ էր ապահովում մօտակայ տե-
րին և Բաղադրանային: Այդ տեղից վաճառ-
կանները, որոնց մեծ մասի աղայները ապահ-
ված չէ, սկսեցին դարդակել իրանց խնտութե-
նը: Բաղադրանային հրաշք վարչութիւնը բազ-
մաթիւ տեղական բանտերի օգնութեամբ կա-
րողացաւ առանձնացնել աղբող տուր և մօտա-
կայ շինութիւնները պահպանել կրակ ընկնելուց
Մատանը հրդեհները վտանգաւոր են թիֆլիս
նեղ փողոցներում, որտեղ տները, չը նայելով
փողոցների նեղ լինելուն, ամենքը փայտեալ
բաղկանքներ ունեն: Եւր այդ շինութիւնները ձեռ
վրա և մեր փողոցների անցալի նեղ լինելու վրա
մեր քաղաքային վարչութիւնը կը դարձնի վե-
ջապէս իր ուղղութիւնը:

«Кавказский Курьеръ» լսել է որ վաճառ-
կան Պոպով, որի խնտութիւնը թիֆլիսի Միլի-
փողոցում մի քանի շաբաթ առաջ այրվեցաւ,
վնաս կրեց մօտաւորապէս 23,000 ռուբլ գու-
մարի: Եւս խնտութիւն մէջ հրդեհն օրը ունէր ապ-
րանք 40,000 ռուբլ գումարի, իսկ այդ ապրա-
քը ապահովված էր միայն 17,000 ռուբլու: Բացի
ստանից գանազան գոկուժներն և վեկտրներ,
որոնք թէն պահված էին երկաթեալ արկի մէջ
նոյնպէս կարող են ոչնչացւած լինել: Ուրեմն
պարտին վնասը աւելի էլ մեծ կարող է լինել:

Թէն մենք մեր անցեալ համարում ասացինք

(Կը շարունակվի)

